

*До спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.884.102 у Одеському
державному університеті
внутрішніх справ*

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
заслуженого юриста України Вітвицького Сергія Сергійовича – на
дисертацію Книшова Вадима Петровича «Імплементация міжнародних
стандартів адміністративного судочинства у законодавство України»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дисертації.

У сучасних умовах євроінтеграційного розвитку України проблема імплементації міжнародних стандартів адміністративного судочинства набуває виняткової наукової та практичної значущості. Після набуття статусу кандидата в члени Європейського Союзу та відкриття переговорів про вступ Україна взяла на себе чіткі зобов'язання щодо повної гармонізації національного законодавства з *acquis communautaire*, зокрема в частині судової влади та захисту прав людини. Розділ «Судова влада та фундаментальні права» Плану дій щодо виконання рекомендацій Європейської комісії вимагає забезпечення ефективності адміністративного судочинства відповідно до стандартів Ради Європи та Європейського суду з прав людини.

Адміністративне судочинство є ключовим механізмом захисту прав громадян і бізнесу у відносинах із владою. За даними Державної судової адміністрації України, у 2023–2025 рр. кількість адміністративних справ щорічно перевищувала 400 тис., що становить понад 30% від загального навантаження на судову систему. Водночас рівень виконання рішень

адміністративних судів залишається низьким, а частка справ, у яких Україна визнана порушником ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на справедливий суд), стабільно висока. У 2025 році Європейський суд з прав людини ухвалив 164 рішення проти України, більшість із яких стосувалася права на ефективний захист, свободу, особисту недоторканність та справедливий суд.

Чинний Кодекс адміністративного судочинства України потребує певного удосконалення, зокрема, через посилення ефективності механізмів електронного судочинства, недостатню врегульованість питання незалежності адміністративних суддів від органів виконавчої влади, необхідність імплементації рекомендацій Венеціанської комісії щодо спеціалізації суддів. Додамо, що запровадження спрощених процедур розгляду справ у період воєнного стану хоча і обумовлено об'єктивними обставинами, але суттєво обмежило процесуальні гарантії, що призвело до зростання кількості скарг до Європейського суду з прав людини.

Наукова актуальність дослідження зумовлена також прогалинами в українській правовій доктрині. Більшість існуючих робіт присвячена загальним питанням судової реформи або цивільного та кримінального процесів. Комплексного дослідження, яке б поєднувало порівняльно-правовий аналіз стандартів та практичні механізми їх імплементації саме в адміністративне матеріальне і процесуальне законодавство України з урахуванням воєнних реалій та перспектив членства в ЄС, на сьогодні не існує.

Таким чином, тема дослідження є надзвичайно актуальною як з точки зору виконання міжнародних зобов'язань України, так і з огляду на необхідність підвищення ефективності захисту прав і свобод людини в адміністративних правовідносинах. Відзначимо, що вирішення наукової проблеми дозволило розробити конкретні законодавчі пропозиції, спрямовані на приведення Кодексу адміністративного судочинства України у повну відповідність з європейськими стандартами, що є

обов'язковою передумовою завершення переговорів про вступ до Європейського Союзу та побудови правової демократичної держави європейського типу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України № 722/2019 від 30 вересня 2019 року) – ціль «сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях», що підкреслює її спрямованість на зміцнення законності та правопорядку в державі.

Дисертаційна робота виконана в межах таких тем наукових досліджень Одеського державного університету внутрішніх справ: «Забезпечення прав і свобод людини та громадянина в системі публічного управління» (реєстраційний номер 0124U004187), «Забезпечення адміністративно-правовими засобами прав і свобод людини і громадянина в Україні» (реєстраційний номер 0125U001209).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Системний розгляд проблеми, зумовлений вдалою структурою роботи, забезпечив повноту аналізу та обґрунтованість отриманих дисертантом висновків.

Достовірність дослідження досягнуто завдяки застосуванню комплексної методології, що включала різноманітні гносеологічні підходи, принципи, методи та підходи з акцентом на природно-правовому типу праворозуміння та правах людини.

Обґрунтованість наукових висновків значно підсилив аналіз широкого спектру як спеціалізованої, так і загальнотеоретичної

вітчизняної та достатньої кількості іноземної літератури, що дозволило дисертанту сформувавши авторську наукову позицію на основі критичного аналізу та дискусії.

Наголосимо, що важливу роль у формуванні обґрунтованих наукових висновків відіграв саме глибокий аналіз широкого кола вітчизняних та іноземних наукових джерел, що дозволило дисертанту здійснити всебічний опис теми та сформувавши власну аргументовану наукову позицію.

Наукова новизна одержаних результатів.

Проведений аналіз дисертаційного дослідження В. Книшова дозволяє констатувати, що дисертація є одним з перших комплексних досліджень імплементації міжнародних стандартів адміністративного судочинства у законодавство України, що ґрунтується на вивченні передового досвіду функціонування адміністративної юстиції у державах континентального та загального права. У дисертації сформульовано низку теоретичних положень та надано обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення чинного національного законодавства.

Важливе наукове значення для розвитку вітчизняного правознавства має висновок дисертанта про комплексну концептуалізацію моделей адміністративного судочинства Франції, Німеччини, Румунії та Польщі як континентального напрямку розвитку, що об'єднується методологічною ідеєю підпорядкування публічної влади праву як практичного втілення принципу правовладдя (у межах такого підходу доведено, що дуалістична французька модель, функціонально-правова німецька модель, інтегрована румунська модель та інституційно стабільна, але процесуально гнучка польська модель формують спільний тип адміністративної юстиції, ключовими ознаками якого є ефективний судовий контроль за адміністрацією, доктринальна підтримка судової практики та реальне забезпечення людських прав, та обґрунтовано, що ефективність адміністративного судочинства визначається не формою його

інституційної організації, а здатністю забезпечувати дієвий судовий контроль і відновлення порушених прав).

На окрему згадку заслуговує концепт трансформації адміністративного судочинства в Україні як доктринального переосмислення самої природи адміністративної юстиції – від утилітарного механізму формального контролю законності до інституції забезпечення матеріальної справедливості у відносинах між особою та публічною владою, що передбачає адаптивну рецепцію концептуальних принципів і враховує історичну траєкторію розвитку вітчизняної правової системи, особливості конституційної архітектури та специфіку адміністративно-правових відносин (ефективність трансформації визначається не стільки досконалістю нормативних конструкцій, скільки здатністю забезпечити парадигмальний зсув у правосвідомості судової спільноти – перехід від успадкованого юридичного позитивізму до ціннісно-орієнтованого правозастосування, де критеріями легітимності владних рішень виступають не лише формальна відповідність закону, а й матеріальна справедливість, пропорційність втручання у права особи та обґрунтованість публічного інтересу).

Важливе практичне призначення має обґрунтована модель удосконалення національного адміністративного судочинства, що визначає інституційну автономність спеціалізованих судів, процесуальну досконалість доказування і мотивування, доктринальну обґрунтованість правозастосування та конституційну пропорційність судового контролю, передбачаючи синхронізовану реалізацію восьми взаємопов'язаних напрямів: виокремлення адміністративних судів в окрему судову вертикаль із можливістю створення вузькоспеціалізованих трибуналів; систематизацію процесуального законодавства з уніфікацією стандартів доказування; розвиток доктринальної функції через інституціалізовану взаємодію судів і академічної спільноти; запровадження обов'язкових тлумачень вищої інстанції; імплементацію принципів пропорційності та обґрунтованості як реальних стандартів контролю; формування

спеціалізованих палат як перехідного етапу інституційної реформи; посилення конституційної взаємодії через механізм конституційних винятків; орієнтацію на стандарти ефективного засобу правового захисту.

Відзначається новизною і систематизація джерельної бази адміністративної юстиції, що визначає концептуальні, порівняльні, емпіричні та історичні підходи пізнаваного явища, з виокремленням недостатньо вивчених аспектів у розвитку кожної з окреслених груп джерел та обґрунтуванням, що саме інтеграція розрізаних наукових напрямів – від комплексного аналізу і компаративістики до емпіричних досліджень судової практики та історико-правової реконструкції – створює підґрунтя для поглибленого розуміння адміністративної юстиції як цілісного правового феномену, покликаною забезпечувати ефективний контроль за публічною владою та гарантувати реалізацію людських прав у сфері публічного адміністрування.

У межах наукової новизни варто згадати і удосконалення наукового розуміння еволюції адміністративного судочинства в системах загального права шляхом формулювання концепції взаємопов'язаного механізму судового контролю, яка інтегрує британські, американські, канадські та австралійські підходи до перевірки адміністративних рішень з уточненням, що розвиток цих систем засвідчує перехід від традиційного формально-правового контролю до стандарту легітимності адміністративного діяння, який охоплює оцінку розумності, добросовісності, пропорційності та обґрунтованості актів публічної влади.

Наукова і практична цінність дисертації.

Наукова та практична значущість дисертаційного дослідження визначається потенціалом використання сформульованих у його результаті основних положень, висновків та пропозицій у наступних сферах: науково-дослідній роботі (що підтверджується відповідним актом впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ, наведеним у

додатках); освітньому процесі (що також підтверджується актом впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ, наведеним у додатках); правозастосовній діяльності; та правотворчій діяльності (про що свідчать представлені у тексті дисертації пропозиції щодо удосконалення національного законодавства).

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях.

Результати дисертаційного дослідження, включаючи основні наукові положення, висновки та рекомендації, оприлюднено дисертантом у 9 наукових працях, а саме: 4 статтях у вітчизняних фахових виданнях, 1 статті в іноземному фаховому виданні, що індексується Scopus (оскільки ця стаття підготовлена у співавторстві, то дисертантом чітко описано особистий внесок), та 4 матеріалах конференцій.

Анотація дисертації є змістовною та повністю відображає ключові аспекти та результати проведеного дослідження.

Дотримання академічної доброчесності.

Дисертація В. Книшова базується на результатах його власних досліджень, а використання ідей, результатів та текстів інших науковців супроводжується належними посиланнями, що свідчить про дотримання академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. Дисертант чітко окреслив мету дослідження та сформулював низку завдань, які в цілому відповідають логіці роботи та її структурі. Водночас, на нашу думку, можна було б дещо вдосконалити формулювання окремих завдань з метою підвищення їхньої точності та наукової строгості. Зокрема, бажано було б більшу увагу приділити тому, щоб завдання більше акцентували на аналітичному та пропозиційному

характері дослідження (наприклад, не лише «з'ясувати стан», «охарактеризувати», «висвітлити», а й «виявити тенденції», «виокремити ключові невідповідності», «обґрунтувати напрями гармонізації» тощо), що дозволило б ще чіткіше пов'язати перелік завдань із конкретними елементами наукової новизни та практичними рекомендаціями, що традиційно підвищує переконливість обґрунтування мети дослідження в цілому.

2. Особливу увагу в дисертації приділено обґрунтуванню наявності «розриву» між нормативною конструкцією адміністративного судочинства та його практичною реалізацією. Водночас, на нашу думку, у роботі можна було б глибше висвітлити питання про ключові причини цього «розриву». Зокрема, бажано було б чіткіше виділити ті фактори (інституційні, кадрові, організаційно-технологічні чи інші), без усунення яких модернізація адміністративного судочинства та імплементація міжнародних стандартів є неможливою в принципі. Таке акцентування дозволило б ще переконливіше аргументувати запропоновані законодавчі та організаційні рішення і підвищило б практичну цінність дослідження.

3. Дисертант переконливо аргументує необхідність парадигмального зсуву до ціннісно-орієнтованого правозастосування та пропорційності. Водночас вважаємо за доцільне вказати на те, що більшу увагу слід було приділити інституційним механізмам забезпечення такого зсуву – зокрема, ролі Вищої ради правосуддя, Національної школи суддів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів у формуванні спеціалізованої підготовки та етичних стандартів для адміністративних суддів, що додало б висновкам більшої конкретики щодо кадрового та організаційного виміру реформи, що є важливим у світлі поточних конкурсів..

4. Загалом дисертація є цілісною, логічно структурованою та має високий рівень теоретичного узагальнення. Водночас бажано було б дещо посилити практично-орієнтований блок рекомендацій, зокрема шляхом короткого окреслення етапності впровадження (коротко-, середньо- та

довгострокові заходи) з урахуванням вивченого зарубіжного досвіду та вимог Плану дій щодо виконання рекомендацій Європейської комісії. Такий підхід зробив би роботу ще більш корисною для практиків і підвищив би її вплив на подальші законодавчі ініціативи.

Вказані зауваження не перешкоджають позитивній оцінці дисертації та носять дискусійний характер.

Загальний висновок.

Дисертація на тему «Імплементация міжнародних стандартів адміністративного судочинства у законодавство України» є самостійним дослідженням проблеми удосконалення адміністративного судочинства. Дисертація містить раніше не захищені наукові положення, що вирішують важливе науково-практичне завдання.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Книшов Вадим Петрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**Ректор Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Сергій ВІТВИЦЬКИЙ